

1

Kapitoly z dějin čínského starověku (do začátku 3. století n. l.)

- ❖ Mytičtí vládci raného starověku.
  - ❖ Prehistorická Čína.
- ❖ Archeologické nálezy z doby před rokem 2200 př. n. l.
  - ❖ Předchůdci čínského písma

PhDr. Vladimír Liščák, DSc.
Orientální ústav AV ČR,
v. v. i., PRAHA
vliscak@orient.cas.cz

Mytologická doba

2

- doba pověstí a mýtů
- *Veliké pojednání ke Knize proměn (I-t'ing ta čuan 易经大传 Yijīng dà zhuàn)*
- Pchao-si 庖牺 *Páoxī* = Fu-si 伏羲 *Fúxī*
- Božský rolník, Šen-nung 神农 *Shénnóng*
- Žlutý císař, Chuang-ti 黄帝 *Huángdì*
- Jao 尧 *Yáo*
- Šun 舜 *Shùn*

Mytologická doba

3

- čchi-lin 麒麟 *qilin*

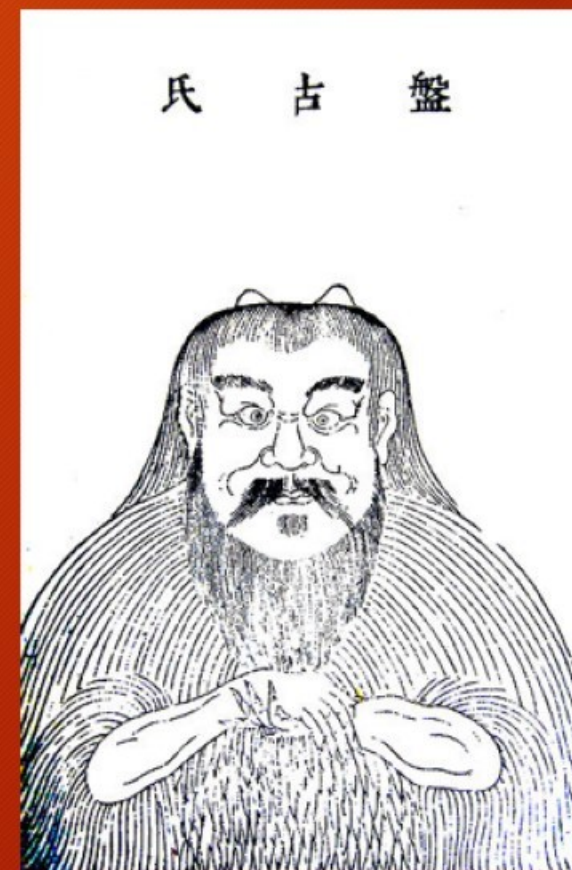
V době Čeng Cheových 郑和 *Zhèng Hé* (1371-1435) námořních výprav ztotožněn s žirafou (1414). Dodnes se v japonštině žirafa nazývá *kirin* キリン.

Mytologická doba

4

- *wu lung* 五龙 *wǔ lóng*
- Pchan-ku 盘古 *Pángǔ*
- *chun-tun* 混沌 *hùndùn* - velké vejce, které se rozbilo
  - z hořejší světlé skořápky utvořil pak nebe, z dolejší tmavé zemi
- pět prvků: dřevo, oheň, země, kov a voda
- Pchan-ku poté, co vyšel z vejce, vyrostl každý den o 1 *čang* 丈 *zhàng* (asi 2,31 metry v době Válčících států)
- za 18 000 let svého života tak vyrostl do obřích rozměrů 90 000 *li* 里 *lǐ* (1 *li* [čínská míle] = asi 301 metrů v době Šang)

Pchan-ku

Mytologická doba

5

- Jižní moře - Nan-chaj 南海 *Nán Hǎi*
- chrám v Kuej-linu 桂林 *Guilin*
  - později i jinde
- v pozdním náboženském taoismu - Pchan-ku jedním z nejvyšších božstev, součást božské trojice
  - zpočátku spolu s Lao-c'em 老子 *Lǎozi* a Žlutým císařem, později s Lao-c'em a Nefritovým císařem 玉皇 *Yù Huáng* či 玉帝 *Yù Dì*

Pchan-ku

Mytologická doba

7

- Fu-si 伏羲 *Fúxī* a Nü-wa 女媧 *Nǚwā*
- *Otázky k nebesům* (*Tchien-wen* 天问 *Tiānwèn*)
- Čchü Jüan 屈原 *Qū Yuán* (343-278 př. n. l.)
  - čínský básník, první velká básnická osobnost Číny
  - z vládnoucího rodu v království Čchu
  - zachovalo se několik jeho básní
  - skončil sebevraždou skokem do řeky
  - tradiční čínský festival Svátek dračích lodí prý vznikl na jeho počest
  - *Z Čchuských písní*, BB art, Praha 2004, přeložil Jaromír Vochala (1927-2020).

Mytologická doba

8

- Nü-wa - zpodobňována jako položena-polohad
  - původně snad prarodička kmenů Sia 夏 Xià (ze středního toku Žluté řeky)
  - základem jejího kultu byl zřejmě kult hada, spjatý s kultem matky-prarodičky
- Fu-si (též Pchao-si) je v konfuciánské historiografické tradici již pokládán za historickou osobnost

*Fu-si a Nü-wa, svitek na hedvábí,
8. století, nalezený v Sin-t'iangu*

Mytologická doba - Fu-si

9

- prapředek a kulturní hrdina a snad i prapředek východočínských kmenů I 夷 *Yí* (na poloostrově Šan-tung)
  - představovaly si ho v podobě člověka-ptáka
- první ze tří vznešených vládců (*san chuang* 三皇 *sān huáng*)
- údajně naučil lidi lovit zvěř a ryby, vařit maso a zhotovovat sítě
- stanovil prý pravidla svatby
- připisuje se mu i vytvoření piktografického písma, které vystřídalo starší uzlíkové písmo
- osm trigramů (*pa-kua* 八卦 *bāguà*)
- *Knihy proměn* (*I-t'ing* 易经 *Yìjīng*)

Mytologická doba - Šen-nung

10

- Šen-nung 神农 *Shénnóng* - „Božský rolník“
  - s jeho postavou je spjat počátek zemědělství v Číně
  - vynalezl pluh a seznámil lidi s uměním obdělávat půdu
- byl rovněž pokládán za prvního „farmakologa“
  - chodil prý s červeným bičem, švihal trávy a zkoumal jejich léčivé vlastnosti a chuťové kvality
  - někdy ztotožňován s Jao-wangem 药王 *Yào Wáng*, bohem lékařství
- Jen-ti 炎帝 *Yán Dì*, sluneční božstvo
- mýty o obou postavách je velmi těžké od sebe oddělit

神農大帝

引人入勝

Mytologická doba

12

*Šen-nung z hrobky
z pol. 2. stol. n. l.*

*Žlutý císař z hrobky
z pol. 2. stol. n. l.*

Mytologická doba - Žlutý císař

13

- Žlutý císař, Chuang-ti 黃帝 *Huángdì*
- považován za ztělesnění magických sil země, jeho jméno mělo spojitost s barvou žlutých sprašových půd
- spojován s totemy různých zvířat včetně medvěda a draka
- řada vynálezů - kolo, sekyra, luk, střely, oděv a obuv, naučil prý lidi odlévat zvony a trojnožky, hloubit studně, vyrábět tažné vozy a čluny atd. i některé hudební nástroje
- pokládán rovněž za zakladatele společenského řádu - každé rodině prý přidělil jedno příjmení

Mytologická doba - Žlutý císař

14

- považován za pokračovatele Šen-nunga v určování léčivých rostlin
- je mu připisováno první lékařské dílo v Číně *Chuang-ti nej-t'ing* 黄帝内经 *Huángdì Nèijīng* (Vnitřní kniha Žlutého císaře)
- v náboženském taoismu je Žlutý císař uctíván jako jeden z jeho zakladatelů (spolu s Lao-c'em tvoří dvojici Chuang-Lao 黄老)
- připisováno stvoření lidí, vynález písma, chov bource morušového, vynález hrnčířského kruhu a kompasu

Mytologická doba - Žlutý císař

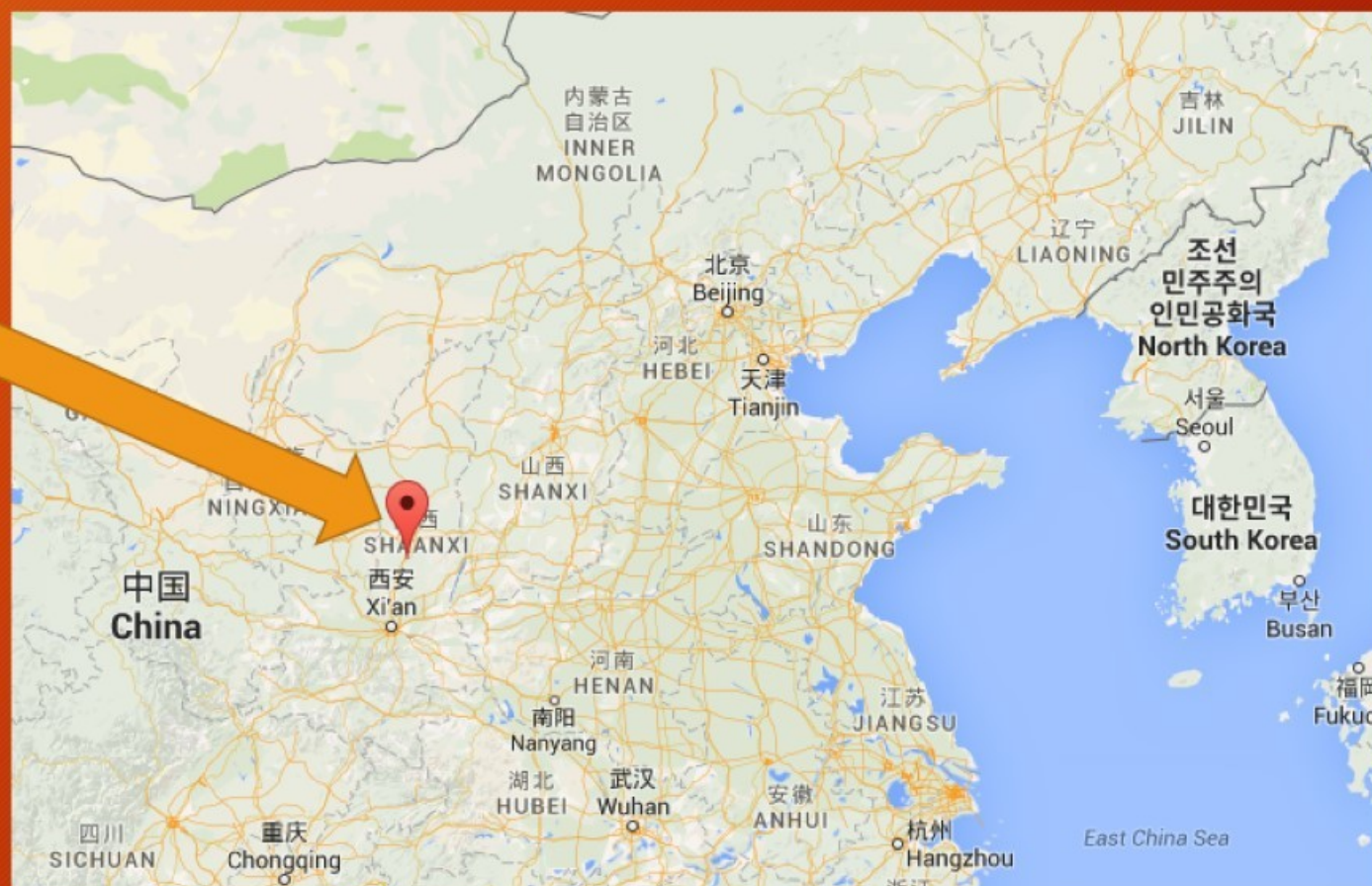
15

- jeden z pěti mytických císařů (*wu ti* 五帝 *wǔ dì*)
- jako vládce středu (nejdůležitější ze světových stran v čínském pojetí), měl v jejich hierarchii zároveň nejvyšší postavení
- mauzoleum Žlutého císaře *Chuang-ti-ling* 黄帝陵 *Huángdì Líng* (v Chuang-lingu 黄陵 *Huáng Líng* v provincii Sen-si, severně od Si-anu)
- první oběti Žlutému císaři na tomto místě již roku 442 př. n. l.
- roku 2004 každoroční oběti Žlutému císaři obnoveny

Mytologická doba - Žlutý císař

16

Mytologická doba - Žlutý císař

17

- Žlutý císař údajně zavedl čínský lunisolární kalendář - za první rok prvního šedesátiletého cyklu byl určen (podle pozdějších výpočtů) buď rok 2697, nebo 2637 př. n. l.
  - např. letošní rok 2023 (začal 22. ledna) je rokem 4719 nebo 4659 podle Žlutého císaře
- pozdější historická tradice zaznamenaná historikem S'-ma Čchienem 司马迁 *Sīmǎ Qiān* (145 př. n. l. nebo 135 př. n. l.? - 86 př. n. l.?) klade do období vlády Žlutého císaře i jednu z prvních známých bitev

Mytologická doba - Žlutý císař

18

- bitva u Čuo-lu 涿鹿之战 *Zhuōlù zhī zhàn* (blízko dnešních hranic mezi provinciemi Che-pej a Liao-ning)
  - v ní podle tradice Žlutý císař zvítězil kolem roku 2500 př. n. l. nad několika kmeny a získal nadvládu nad střední Čínou
  - podle S'-ma Čchieny se bitvy účastnilo 8 000 až 15 000 bojovníků, proti nimž stálo 15 000 až 26 000 válečníků ze 72 až 81 kmenů
- tato událost prý vedla k zformování čínského národa (*Chua-sia* 华夏 *Huáxià*)

Map of Ancient Chinese Tribal Unions

Mytologická doba - Jao a Šun

20

- panovníci Jao 尧 *Yáo* a Šun 舜 *Shùn* (podle tradice vládli ve 24. a 23. století př. n. l.)
- upravil kalendář a zavedl úřednická místa odpovědná za čtyři roční období
- deset sluncí
- božský lukostřelec Chou-i 夷羿 *Hòu Yì*
- Šun byl údajně příslušníkem „východních barbarů“
- vyznal se v hrnčířství a sám obdělával pole

Hedvábná vyšivaná tkanina s devíti slunci (v pravém horním rohu) z dynastie Západní Chan, hrob v Ma-wang-tuej 马王堆 Mǎwángduī (2. stol. př. n. l.).

Mytologická doba - Jao a Šun

21

- Šun procestoval prý čtyři nebeské kraje
- zahnal čtyři neblahé bytosti, které střežily brány čtyř směrů
- přestože se ho otec snažil několikrát zabít, Šun se neprovinil proti synovské poslušnosti
- Jao a Šun jsou v Konfuciových *Hovorech (Lun-jü)* i jiných konfuciánských spisech pro své vynikající vlastnosti pokládáni za ideální panovníky zlatého věku

Čína v prehistorickém období - úvod

23

- Moderní archeologické, antropologické a paleoekologické výzkumy ukazují, že tyto představy nejsou pouze pozdějšími spekulacemi, jimiž by snad měla být prokázána kulturní převaha a výjimečnost čínského světa
- Díky přírodním podmínkám a vyspělosti obyvatel patří území dnešní Číny spolu s Předním východem, jihovýchodní Asií, náhorními rovinami Mexika a vysokohorskými oblastmi Peru a Bolívie (a možná i Novou Guinejí) k těm několika místům světa, kde vzniklo a vyvinulo se **původní zemědělství**.

Čína v prehistorickém období - úvod

24

- Neolit představuje v Číně období asi mezi 8000 a 2000 př. n. l.
- přechod od sběračské a lovecké společnosti ke společnosti zemědělců a chovatelů dobytka, od nevýrobního hospodářství k výrobnímu - „neolitická revoluce“
- Z archeologického hlediska se neolit vyznačuje broušenými kamennými nástroji a většími sídelními společenstvími vesnického typu s příbytky obývanými více let.

- kolem roku 8000 př. n. l. došlo současně na jihu a severu dnešní Číny ke změně, již lze shrnout ve třech bodech:
  - nástup zemědělství, přičemž nejstarší kulturní plodinou bylo proso;
  - objev ostření kamenů hlazením a tím mimo jiné objev výroby seker, které se používaly při mýcení atd.;
  - vynález hrnčířství, čímž člověk začal být schopen vyrábět pomůcky pro zemědělství a vaření i nádoby k uchovávání sklizně, tedy k vytváření zásob
- paralelní vývoj kultur na území Číny v období neolitu - neexistoval jeden čínský neolit, ale celá mozaika regionálních kultur
- s technickým pokrokem docházelo i k významným změnám ve společnosti

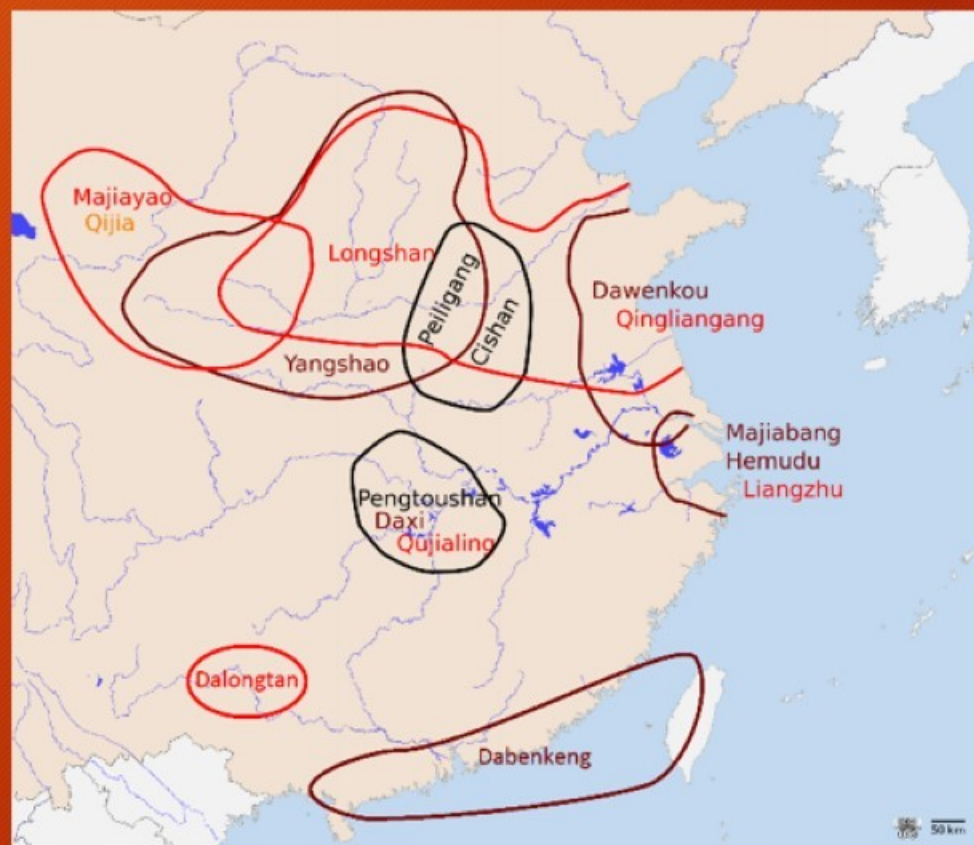
Čína v prehistorickém období - úvod

26

- již ze 3. tisíciletí př. n. l. máme doklady počáteční metalurgie
- na keramice značky připomínající pozdější čínské znaky
- nejméně od 5. tisíciletí př. n. l. zvýšená pozornost ukládání mrtvých a vzpomínce na ně
- seskupení podle příbuzenství
- kultura Ta-wen-kchou 大汶口文化 *Dàwènkǒu wénhuà*
- kultura Jang-šao 仰韶文化 *Yǎngsháo wénhuà*, naleziště Pan-pcho 半坡 *Bànpō*
- v první polovině 5. tisíciletí př. n. l. existovala praxe kolektivního druhého pohřbu, např. v nalezišti Jüan-t'ün-miao 元君庙 *Yuánjūnmào* (provincie Šen-si, kultura Jang-šao) - kosti až sedmdesáti či osmdesáti těl byly zbaveny masa a společně znovu pohřbeny

Čína v prehistorickém období - úvod

27

Hlavní neolitické kultury v Číně

- od konce 4. tisíciletí př. n. l. skapulimancie (věštění z kostí zvířat)
- kultury Lung-šan 龙山文化 *Lóngshān wénhuà* a Čchi-t'ia 齐家文化 *Qíjiā wénhuà* (asi 3000-2000 př. n. l.)
- kultura Chung-šan 红山文化 *Hóngshān wénhuà* (asi 3400-2300 př. n. l., podle jiného datování 4700-2900 př. n. l.)
- kolem poloviny 3. tisíciletí př. n. l. se značně rozšířil hrncířský kruh a začaly vznikat vynikající řemeslné práce z černé a bílé keramiky
- kultury Ta-wen-kchou a Lung-šan prosluly překrásnou černou keramikou nejrůznějších tvarů

Čína v prehistorickém období - úvod

29

- elegantní lungšanské číše a poháry s velmi tenkými a pevnými stěnami („*eggshell pottery*“) byly vyrobeny z vysoce kvalitní směsi a staly se vzorem pro pozdější bronzové nádoby z období Šang
- velkou zručnost prokázali řemeslníci i bílou keramikou kultury Ta-wen-kchou
- lakové předměty, škumpa lakodárná (*Rhus vernicifera*)
- nejstarší lakové výrobky pocházejí z hrobů kultury Che-mu-tu 河姆渡文化 *Hémǔdù wénhuà* (5.-4. tisíciletí př. n. l.)

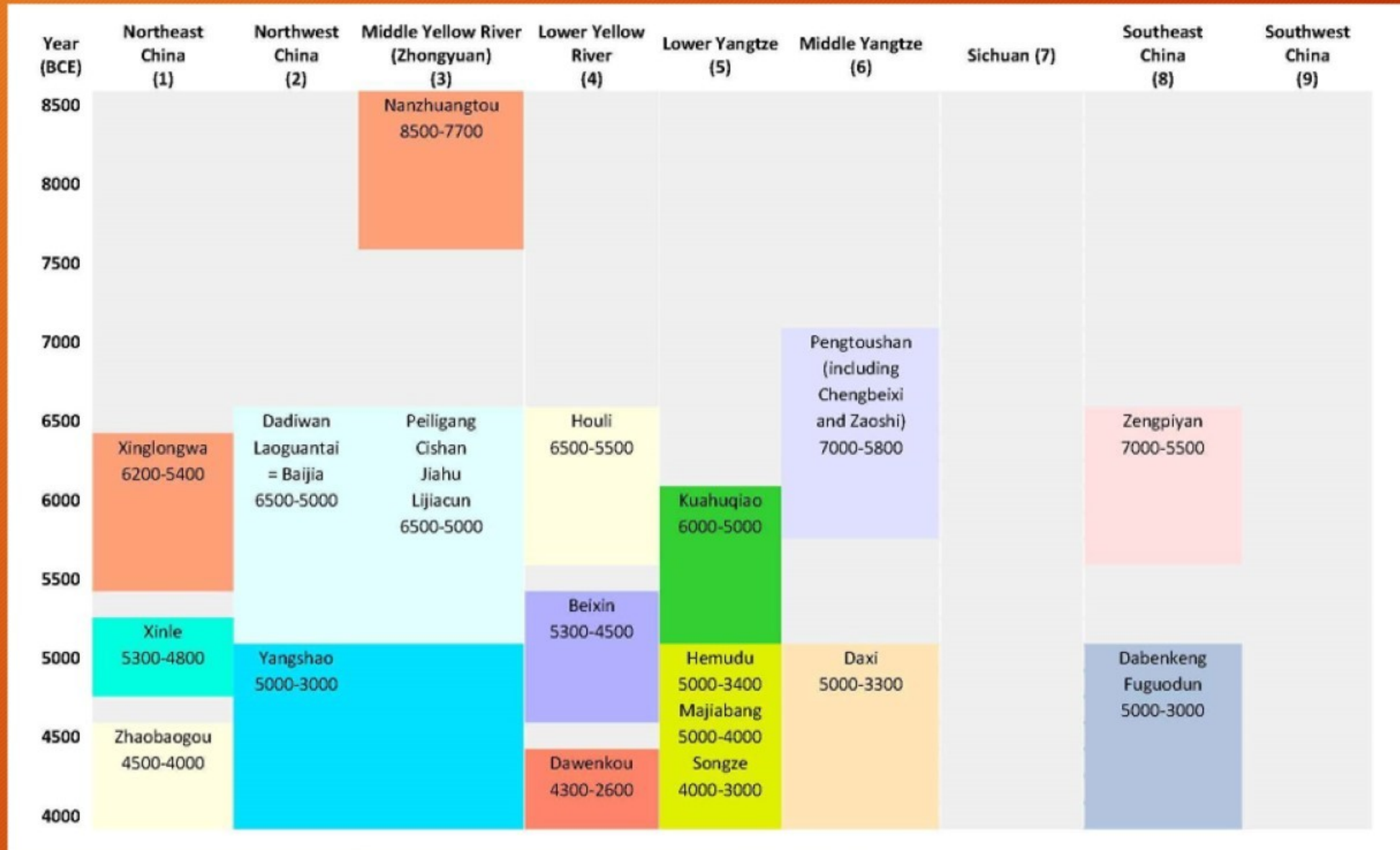
Čína v prehistorickém období - úvod

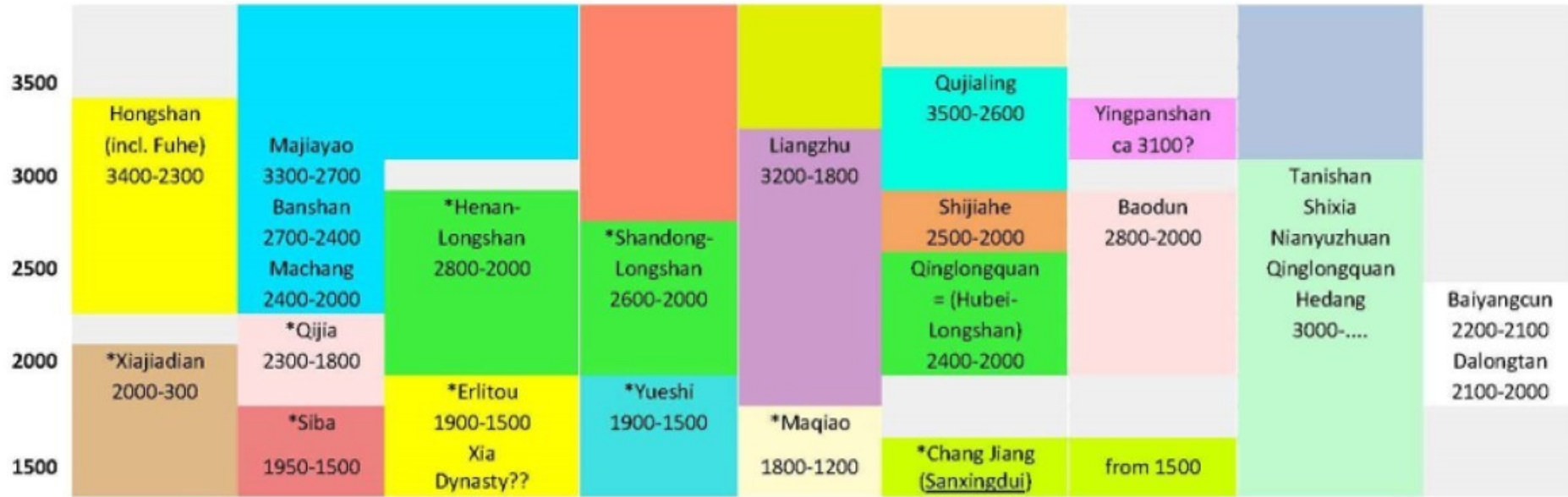
30

- Specifickým uměleckým řemeslem typickým pro Čínu bylo zpracování nefritu a jadeitu.
- Tyto dva vzácné nerosty byly vysoce ceněny již od raného neolitu.
- Nejstarší nálezy předmětů z těchto dvou nerostů pocházejí až z doby před přibližně 7 000 lety.

*jadeitová nádoba chung 琮 cóng,
3. tisíciletí př. n. l.*

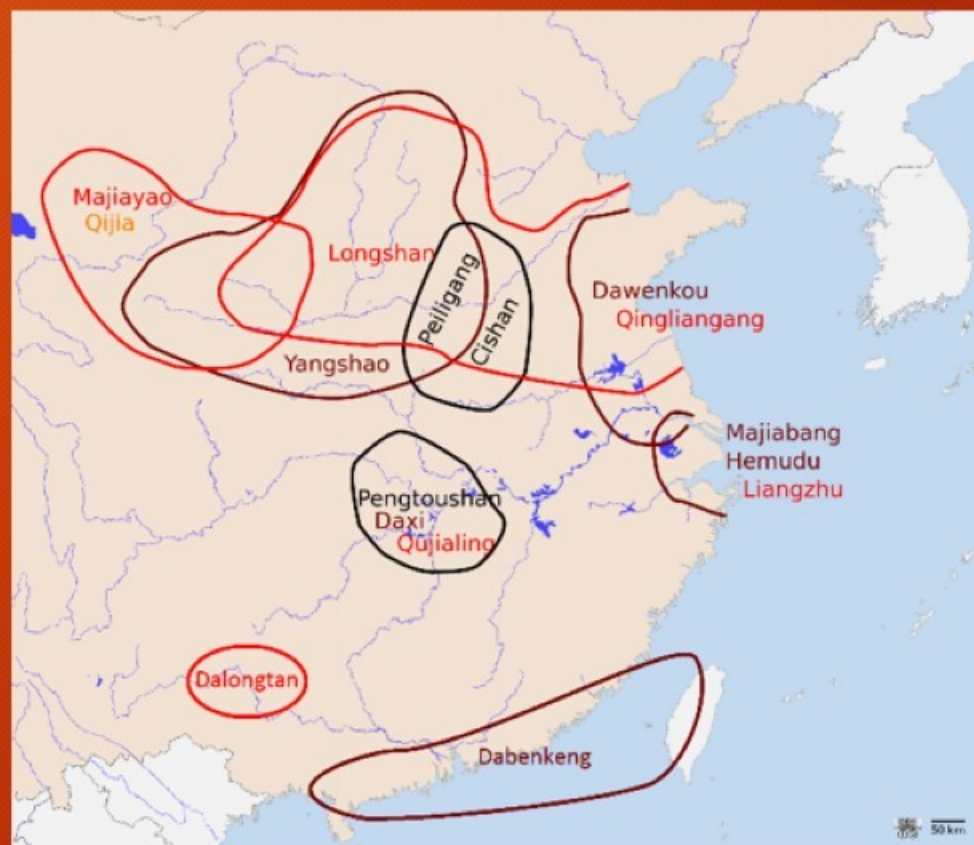

Čína v prehistorickém období - úvod

33

Hlavní neolitické kultury v Číně

Některé neolitické kultury

34

Dated	English name	Chinese name	Modern-day location
7500 BCE - 6100 BCE	Pengtoushan culture	彭頭山文化	central Yangtze River region in northwestern Hunan
7000 BCE - 5000 BCE	Peiligang culture	裴李崗文化	Yi-Luo river basin valley in Henan
6500 BCE - 5500 BCE	Houli culture	后李文化	Shandong
6200 BCE - 5400 BCE	Xinglongwa culture	興隆洼文化	Inner Mongolia-Liaoning border
6000 BCE - 5500 BCE	Cishan culture	磁山文化	southern Hebei
5800 BCE - 5400 BCE	Dadiwan culture	大地灣文化	Gansu and western Shaanxi
5500 BCE - 4800 BCE	Xinle culture	新樂文化	lower Liao River on the Liaodong Peninsula
5400 BCE - 4500 BCE	Zhaobaogou culture	趙寶溝文化	Luan River valley in Inner Mongolia and northern Hebei
5300 BCE - 4100 BCE	Beixin culture	北辛文化	Shandong
5000 BCE - 4500 BCE	Hemudu culture	河姆渡文化	Yuyao and Zhoushan, Zhejiang
5000 BCE - 3000 BCE	Daxi culture	大溪文化	Three Gorges region

Některé neolitické kultury

35

Dated	English name	Chinese name	Modern-day location
5000 BCE - 3000 BCE	Majiabang culture	馬家浜文化	Taihu Lake area and north of Hangzhou Bay
5000 BCE - 3000 BCE	Yangshao culture	仰韶文化	Henan, Shaanxi, and Shanxi
4700 BCE - 2900 BCE	Hongshan culture	紅山文化	Inner Mongolia, Liaoning, and Hebei
4100 BCE - 2600 BCE	Dawenkou culture	大汶口文化	Shandong, Anhui, Henan, and Jiangsu
3400 BCE - 2250 BCE	Liangzhu culture	良渚文化	Yangtze River Delta
3100 BCE - 2700 BCE	Majiayao culture	馬家窯文化	upper Yellow River region in Gansu and Qinghai
3100 BCE - 2700 BCE	Qujialing culture	屈家嶺文化	middle Yangtze River region in Hubei and Hunan
3000 BCE - 2000 BCE	Longshan culture	龍山文化	central and lower Yellow River
2800 BCE - 2000 BCE	Baodun culture	寶墩文化	Chengdu Plain
2500 BCE - 2000 BCE	Shijiahe culture	石家河文化	middle Yangtze River region in Hubei
2100 BCE - 1500 BCE	Erlitou culture	二里頭文化	Yanshi, Henan Province

Čína v prehistorickém období

36

- 8500-7700 (nebo 9500-9000) př. n. l. kultura Nan-čuang-tchou 南庄头遗址 *Nánzhuāngtóu yízhǐ*
  - taro (*Colocasia esculenta*), jam (*Dioscorea opposita*)
- 7000-5500 př. n. l. (nejstarší vrstvy jsou však staré kolem 12 000 let) kultura Ceng-pchi-jen 甃皮岩遗址 *Zèngpíyán yízhǐ*
- řeka Liao-che 辽河 *Liáohé*
  - 6200-5400 př. n. l. kultura Sing-lung-wa 兴隆洼文化 *Xīnglóngwā wénhuà*
  - 5300-4800 př. n. l. kultura Sin-le 新乐文化 *Xīnlè wénhuà*

Čína v prehistorickém období

37

- severně od Jang-c'-ťiang (= Dlouhá řeka, Čchang-ťiang 长江 *Cháng Jiāng*)
- kultura Pchej-li-kang 裴李岗文化 *Péilǐgāng wénhuà* (asi 7000-5000 př. n. l.)
  - pěstování prosa (*Setaria italica*) - poprvé na světě doloženo jako kulturní rostlina
  - výroba kamenných a hliněných pomůcek pro zemědělství, uchovávání zásob a přípravu potravy: například srpy, moždíře a paličky, duté nádoby s většinou hladkým povrchem a později ještě s velice často se vyskytující trojnožkou

Liu Li and Chen Xingcan (2012), *The Archaeology of China: From the Late Paleolithic to the Early Bronze Age*, Cambridge University Press, p. 124.

Čína v prehistorickém období

38

- kultura Pchej-li-kang 裴李岗文化 *Péilǐgāng wénhuà*
  - doplňkem potravy byla vedle domestikovaných i divoká zvířata
  - kultura zemědělská, ve které však lov a sběr i nadále sehrávaly významnou roli
  - obvyklými příbytky lidí této kultury byly polozemnice

Čína v prehistorickém období

39

- 7000-5800 př. n. l. kultura Ťia-chu 贾湖遗址 *Jiǎhú yízhǐ* - nejstarší naleziště kultury Pchej-li-kang
  - v hliněných nádobách nejstarší stopy po alkoholu, vyráběném z rýže, medu a ovoce
  - v tomto nalezišti objevili archeologové rovněž na 300 hrobů s obětinami, které tvořily např. želví krunýře, keramika či kostěné flétny
  - na některých želvích krunýřích byly nalezeny značky připomínající pozdější čínské znaky pro „oko“ 目 a „slunce“ 日.

nejstarší hudební nástroje
v Číně (kostěné flétny)

Čína v prehistorickém období

40

- nositelé těchto kultur si stavěli jednoduché stavby s kruhovým nebo čtverhranným půdorysem
- vyráběli kamenné nástroje a červenou a hnědou keramiku bez vzoru
- zabývali se chovem vepřů, ovcí, psů a lovem zvěře a ryb
- své mrtvé pohřbívali v rodovém pohřebišti, což svědčí o počátcích primitivního náboženství.

Čína v prehistorickém období

41

- jižní Čína: rýže, asi kolem 8000 př. n. l. v provincii Če-t'iang
- 7000-5000 př. n. l.: jihočínské kultury se šňůrovou keramikou (绳纹陶文化 *shéngwéntáo wénhuà*)

Čína v prehistorickém období

- kolem roku 5000 př. n. l. je prokázáno šest regionálních, většinou přírodně ohraničených, jasně rozeznatelných kultur
  - z toho tři severně od Jang-c'-t'iang
  - tři jižně od této významné přírodní hranice
- klimatické rozdíly mezi severem a jihem byly méně výrazné, přesto zde existoval podstatný protiklad v tom, že na sever od Jang-c'-t'iang se nadále pěstovalo proso a na jihu rýže
- nejjižnější kultura se nazývá Ta-pen-kcheng 大盆坑文化 *Dàbènkēng wénhuà* (asi 5500-4500 př. n. l.) podle naleziště na Tchaj-wanu v okolí dnešní Tchaj-peje
  - kromě západního Tchaj-wanu zahrnovala části provincií Če-t'iang, Fu-tien, Kuang-tung a Kuang-si a část území Vietnamu

Čína v prehistorickém období

43

- zemědělství, lov, rybolov a sběr rostlin
- význačným charakteristickým rysem kultury Ta-pen-kcheng je však keramika
- velké, kulovité nádoby zhotovené ze silného, křehkého, písčového až tmavohnědého střepe, jež mají občas krátké nožky a často zřetelně odsazený okraj a dále jsou též pravidelně zdobené šňůrovými ornamenty.

Čína v prehistorickém období

44

- 4400-3300 př. n. l. kultura Ta-si 大溪文化
Dàxī wénhuà
- silně ohlazené kameny a perforované srpy, občas zdi kolem sídlišť a bohaté možnosti skladování, důkazy pěstování rýže

Liu Li and Chen Xingcan (2012), *The Archaeology of China: From the Late Paleolithic to the Early Bronze Age*, Cambridge University Press, p. 170.

Čína v prehistorickém období

45

- známky relativně pokročilého zemědělství
- velké nádoby většinou z rudého, později černého a šedého střeptu s krátkými nožkami a obvykle hladkou vnější stěnou
- nejstarší doklady umění žonglování

Nálezy z Ta-si

Čína v prehistorickém období

46

- 5000-3500 př. n. l. kultura Ma-t'ia-pang 马家浜文化 *Mǎjiābāng wénhuà*
  - červenohnědá keramika
- 5000-4500 př. n. l. kultura Che-mu-tu 河姆渡文化 *Hémǔdù wénhuà*
  - černá keramika
- východní pobřeží Číny: Ťiang-su a severní Če-ťiang
- nálezy přeslenu, vřetena a člunku
- kultura Siao-šan 小山遗址 *Xiǎoshān yízhǐ*: člun z vydlabaného kmene starý asi 7000 let

Černá keramika z Che-mu-tu

Čína v prehistorickém období

47

- 4100-2600 př. n. l. kultura Ta-wen-kchou 大汶口文化 *Dàwènkǒu wénhuà*
- hroby s relativně bohatou výbavou, dále proso, četné kostěné srpy, zuby nebo mušle
- ze zvířectva jsou mimo jiné doložena domestikovaná prasata, dále jeleni, kuřata, želvy a ryby
- hliněné nádoby se vyráběly na hrncířském kruhu (v pozdním období)
- důkazy o výrazné společenské stratifikaci, odrážející se například ve výbavě hrobů

Nádoba typu kuej 鬲
guī z Ta-wen-kchou

Čína v prehistorickém období

48

- Na keramice z doby kolem 2800 př. n. l. byly objeveny symboly, představující určitý vývojový stupeň v počátcích čínského písma.

Značky z tawenkchouské keramiky

Čína v prehistorickém období

49

- 5200-4800 př. n. l. kultura Sin-le 新乐文化 *Xīnlè wénhuà*
- při březích řeky Liao-che na krajním severovýchodě, v oblasti, která tehdy oplývala vegetací a zvěří a jež vyschla až v mnohem pozdější době

*Rekonstruované domy
vesnice v Sin-le*

Čína v prehistorickém období

50

- tkaní a šití ve střední neolitu (asi 5000-2500 př. n. l.)
- bourec morušový (*Bombyx mori*)
- 6000-5500 př. n. l. kultura Cch'-šan 磁山文化 *Císhān wénhuà*
  - raná výroba hedvábí

Liu Li and Chen Xingcan (2012), *The Archaeology of China: From the Late Paleolithic to the Early Bronze Age*, Cambridge University Press, p. 124.

Čína v prehistorickém období

51

- přímé doklady o počátcích hedvábnictví v Číně jsou mnohem pozdější
  - nejstarší nálezy - zbytky hedvábných výrobků, včetně příze a hedvábných stužek - pocházejí z doby kolem roku 2750 př. n. l.
- podle nedávných nálezů (2009) byla sídliště kultury Cch'-šan zřejmě osídlena o 2000 let dříve
  - nálezy zbytků prosa setého (*Panicum miliaceum*) v oblasti Cch'-šanu datovány do doby před 10 300 až 8 700 lety

Čína v prehistorickém období

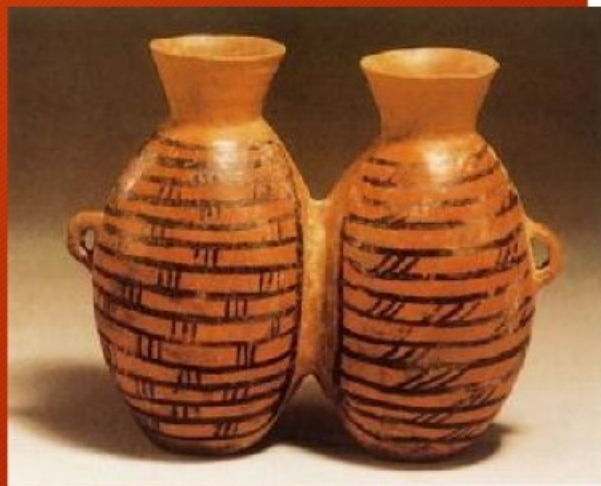
52

- 5000-3000 př. n. l. kultura Jang-šao 仰韶文化 *Yǎngsháo wénhuà*
- zanechala více než tisíc sídel podél středního toku Žluté řeky a jejího přítoku Wej-che
- oblast, kde později vznikly první státní útvary na území Číny, byla souvisle osídlena již nejméně v 5. tisíciletí př. n. l.
- území dnešních provincií Che-nan, Šan-si, Šen-si, Che-pej a autonomních oblastí Ning-sia a Vnitřní Mongolsko

Čína v prehistorickém období

53

- červená keramika s černým vzorem (geometrické obrazce, lidské obličejce, obrázky ryb a zvěře a opět značky připomínající písmo)
- nositelé kultury pěstovali proso, zeleninu, moruše, chovali prasata a psy, možná i dobytek, ovce, koně a kuřata
- doplňkovou činností byl lov, rybolov a přetrvával i sběr plodů
- nález tkalcovského stavu svědčí o výrobě tkanin, které se mimo jiné přidávaly i do dna keramických nádob

Čína v prehistorickém období

54

- 4800-3600 př. n. l. naleziště Pan-pcho 半坡遗址 *Bànpō yízhǐ*

Značky na keramice

- mrtví pohřbíváni do hrobů ve skrčené i natažené poloze, děti v nádobách mezi domy
- nálezy dokládají víru v posmrtný život a existenci obřadů k zajištění úrody a úspěchu při lovu
- společnost byla pravděpodobně matriarchální, o čemž svědčí zvyk pohřbívání žen uprostřed, objevený v hrobech v řadě nalezišť
- v některých nalezištích, včetně Pan-pcho, předměty pohřbívané s ženami svým počtem významně převyšovaly předměty pohřbené s muži.

Čína v prehistorickém období

56

- 5000-1000 př. n. l. se neolitická kultura dostala přes Kan-su a Ning-sia až do Sin-t'iangu
- Chotan, Pchi-šan, Ša-ja a údolí řeky Ili v západním Sin-t'iangu
- nejzápadnější výběžek neolitické kultury malované keramiky
- Tibet: Čamdo - v nadmořské výšce kolem 3 100 metrů objeveno sídliště o ploše asi 10 000 m² pocházející z konce 4. až počátku 2. tisíciletí př. n. l.

Čína v prehistorickém období

57

- mezi 3300 a 2000 př. n. l v severozápadních provinciích Kan-su a Čching-chaj a na území dnešního Mongolska vznikly:
- kultura Ma-t'ia-jao 马家窑文化 *Mǎjiāyáo wénhuà* (asi 3300-2700 př. n. l.)
- kultura Pan-šan 半山文化 *Bànshān wénhuà* (asi 2600-2300 př. n. l.)
- kultura Ma-čchang 马厂文化 *Mǎchǎng wénhuà* (asi 2400-2000 př. n. l.)

Čína v prehistorickém období

58

Nádoba z Ma-t'ia-jao

Keramika z Pan-šanu

(c) Marilyn Shea, 2010

Čína v prehistorickém období

59

- Ma-t'ia-jao - charakteristická keramika se spirálovým vzorem, která se zdobila až po vypálení
- vymodelovány lidské hlavičky, které snad zobrazovaly šamany
- v mužských hrobech byly nalezeny sekery, teslice, nože a dláta z broušeného kamene, v ženských hrobech zejména keramika nebo kamenné kolovraty a kostěná šídla a jehly
- mnohé nálezy naznačují existenci patriarchální společnosti

teslice

Čína v prehistorickém období

60

- 2400-1900 př. n. l. kultura Čchi-t'ia 齐家文化 *Qíjiā wénhuà*
- 1950-1500 př. n. l. kultura S'-pa 四坝文化 *Sìbà wénhuà*

Nádoba ze S'-pa

Keramika z Čchi-t'ia

Čína v prehistorickém období

61

- kultura S'-pa
- charakteristická počáteční metalurgie
- výroba předmětů z mědi, bronzu, a dokonce zlata a stříbra

Čína v prehistorickém období

62

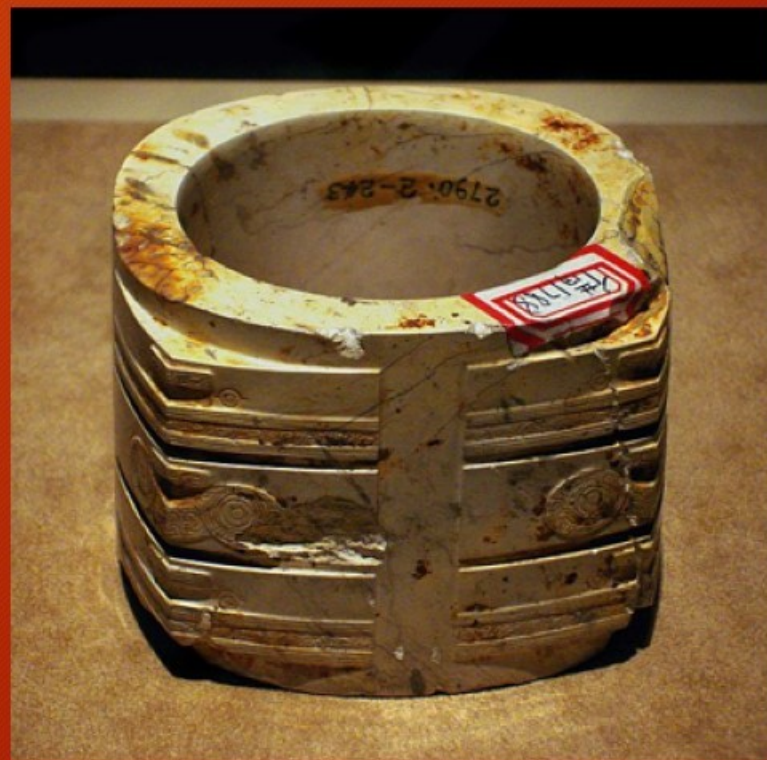
- 3400-2250 př. n. l. kultura Liang-ču 良渚文化
Liángzhǔ wénhuà
- předměty z nefritu
- kamenné sekery z korundu
  - obyvatelé Číny dovedli před 4500 lety používat k broušení diamant

Liu Li and Chen Xingcan (2012), *The Archaeology of China: From the Late Paleolithic to the Early Bronze Age*, Cambridge University Press, p. 214.

Čína v prehistorickém období

63

Čína v prehistorickém období

64

- kultura Chung-šan 红山文化 *Hóngshān wénhuà*, východní Vnitřní Mongolsko a Liaoning - 3400-2300 př. n. l., podle jiného datování 4700-2900 př. n. l.
- nejstarší chrám s velmi zdařilou maskou „bohyně-matky“
- neolitický chrám v komplexu v Niou-che-liangu 牛河梁 *Niuhéliáng*
  - (Naleziště v Niou-che-liangu a okolí byla v lednu 2013 navržena na zapsání do seznamu kulturního dědictví UNESCO.)
  - (<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5804/>)

Čína v prehistorickém období

65

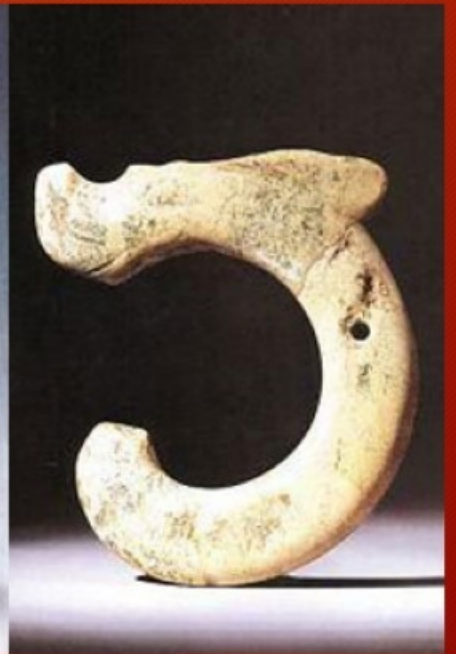
Čína v prehistorickém období

66

Čína v prehistorickém období

67

Čína v prehistorickém období

68

- 3000-2000 př. n. l. kultura Lung-šan
龙山文化 *Lóngshān wénhuà*
- oblast dnešních provincií Šan-tung, Liao-ning, Che-nan, Che-pej, Šen-si a Šan-si:
  - chenanský Lung-šan
  - šantungský Lung-šan
  - chupejský Lung-šan

Čína v prehistorickém období

69

- elegantní poháry s velmi tenkými stěnami - „vaječná skořápka“ (*black eggshell pottery*)

jadeity

Čína v prehistorickém období

70

- již existovala jasná společenská diferenciaci
- naleziště Čcheng-c'-jaj 城子崖遗址 *Chéngzǐyá yízhǐ* nedaleko Ťi-nanu v Šan-tungu - dosud největší neolitické sídliště
- 2500 př. n. l. - obdélníkový půdorys o rozměrech 400 x 500 metrů; obeháno zdí z udusané hlíny vysokou až 7 metrů, v základně širokou 10 metrů a na vrcholku 5 metrů

- nalezené předměty vysoké kvality ve srovnání s předměty z okolních sídlišť dokládají, že Čcheng-c'-jaj již mělo postavení hlavního města oblasti
- počet jeho obyvatel se odhaduje na desítky tisíc
- v nalezišti Čcheng-c'-jaj byly na kostech zvířat používaných k věšebným účelům nalezeny nápisy datované do doby 2500-1900 př. n. l. - je možné je považovat již za skutečné písmo
- vědci předpokládají, že se jedná o přímé předchůdce pozdějších šangských věšebných nápisů, a tedy i současného čínského písma

- příležitostná praxe lidských obětí či doprovodu na smrt z ojedinělých nalezišť 4. a 3. tisíciletí př. n. l. naznačuje, že o závislém postavení a povinnosti se předpokládalo, že pokračují i po smrti
- zároveň ukazují pravděpodobné závislé postavení žen
- v mladším neolitu již hluboce zakořenily a značně se rozvíjely rané formy uctívání předků spolu se vším, co znamenají pro společenskou organizaci a povinnosti mezi živými
- pozdní lungšanské fáze se staly základem, z něhož se formovaly kultury rané doby bronzové (Sia a Šang)

Čína v prehistorickém období

73

- kolem 2800 př. n. l. v provinciích Če-t'iang a Ťiang-si: zkamenělé zbytky oříšků podzemnice olejné (*Arachis hypogaea*)
- Podobné nálezy, i dalších „amerických“ plodin (včetně kukuřice), jsou známy i z jiných míst v Asii.

